

AFRİKA'NIN GÖZÜNDE 15 TEMMUZ DARBESİ

Abdourrahmane b. Mohammed b. Hamaye¹

Konuya girmeden önce, 21. yüzyılda Müslüman kamuoyunda zihne kazınan iki manzaraya işaret etmek istiyorum.

Birincisi, belden yukarısı çıplak azimli bir Türk gencinin, askeri darbeye benzersiz bir şekilde karşı koymasındır. Bu manzara, herkesin zihnine kararlı ve fedakâr bir halkın, ümmeti bütünleştirmeye muktedir olduğunu resmetmiştir. Aynı şekilde bir liderin, halkın emelinin ve beklentilerinin derinliklerinden doğduğu takdirde, hıyanet tanklarının ve uçaklarının onu hezimete uğratamayacağıdır.

İkinci manzara, zalim Putin ve Beşşar Esed'in uçaklarının bombaladığı enkazın altından çıkarılan ve hangi suçtan dolayı enkaza gömüldüğünü bilmeyen Suriyeli küçük çocuk İmrân'ın resmidir. O, küçük yüzündeki kanını silerken insanlığın vicdanına şunları haykırmıştır: “Ey dünya milletleri, ne kadar zulme uğrasak da asla boyun eğmeyeceğiz. Azgınlığın zulmü, zalimlerin karşısına dikilmiş ruhu kesinlikle öldüremeyecektir.”

¹ Nijer Cumhurbaşkanlığı Teknik Müsteşarı-Gazeteci Akademisyen

GİRİŞ

Türk ordusu içerisinde yuvalanan bir grup asker, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923'ten beri beşincisi sayılan başarısız bir askeri darbeye 15 Temmuz 2016 tarihinde kalkışmıştır. Daha önce başarılı olan dört askeri darbenin ilki, Adnan Menderes başkanlığında seçilmiş bir hükümete karşı 1960 yılında yapılmıştır. İkincisi, 1971 senesinde ordunun, hükümete ve hükümet başkanı Süleyman Demirel'e, askeri güç kullanmaksızın istifasını istediği ve "Askeri Muhtıra" diye bilinen darbedir. Üçüncüsü ve en kanlısı, Orgeneral Kenan Evren'in komutasında Süleyman Demirel tarafından altıncı defa kurulan hükümete karşı 1980 senesinde yapılmıştır. Dördüncüsü, açıkça İslami cenahın güçlü tevecçülüyle Türkiye'de ilk başbakan olan Necmeddin Erbakan başkanlığındaki Refah Partisi hükümetine karşı yapılan 1997 "28 Şubat Süreci" diye isimlendirilen darbedir. Bu darbeden sonra Refah Partisi kapatılmış, aralarında Erbakan ve o dönemde İstanbul Belediye başkanı olan Recep Tayyip Erdoğan'ın da bulunduğu parti yönetimi tutuklanmıştır.

15 Temmuz Başarısız darbesinin öncesindeki dört darbeye bazı benzerlikleri bulunmaktadır ve bunların en önemlileri şunlardır:

- Askeri darbelere devamlı meşruiyet zeminini, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini teşkil eden laiklik başta olmak üzere diğer ilkelerini koruma kollamadır. Şöyle ki, Türk ordusuna, kurulduğundan beri cumhuriyet ve onun değerlerini koruma görevi anayasal olarak verilmiştir.
- Önceki dönemlerin siyasi ve iktisadi şartları, darbelerin yapılması için dizayn edilmişti. Şöyle ki, 1971 ve 1980 darbelerinden olduğu üzere, partiler arasındaki bazen kan dökülmesine sebep olabilen siyasi çekişmelere ek olarak, piyasalardaki durgunluk, işsizlik oranlarının yükselmesi, geçim endeksindeki gerileme, halkın darbelere hazırlanmasını sağlayan unsurlar olmuştur.

- Askeri darbeler, ordunun vurucu gücünü temsil eden birliklere ek olarak, Türk ordusunun yüksek rütbeli subayları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bilhassa ordu içerisindeki laiklik ilkesine en bağlı olduğu bilinen birinci ordu darbelerde önemli rol oynamıştır.
- Askeri darbelere uluslararası örtülü destek. Bunların arasında bilhassa NATO ve onun müttefikleri, Tahran'da başarılı olan İslam devriminin yayılması ve Sovyet ve sonrasında Rusya'nın Ortadoğu'ya uzanması tehditlerinin karşısında duracak laik bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin lehine hizmet ettiği düşünülen mevcut halinin korunmasında fayda görerek askeri darbeleri desteklemişlerdir.

15 Temmuz darbesiyse, devletin önemli organlarına sızmış bir örgütün, darbe yapmanın hiçbir gerekçesi yokken kalkıştıkları cehennemi bir meydan okuma ve komplo olmuştur. Darbenin hiçbir gerekçesi yoktu. Zira Adalet ve Kalkınma Partisi Türkiye'de; ekonomik, altyapı yatırımları, sağlık, eğitim gibi alanlarda geniş kapsamlı kalkınma atılımı ve dış ilişkilerde Arap dünyasına açılma ve Avrupa Birliğine üyelik için birçok açılımı gerçekleştirmişti. Ak Parti iktidarı zikredilen atılım ve açılımlarıyla geniş halk kitlelerinin kendisine olan desteğini artırmış ve on dört yıldan beri iktidarda kalmayı başarabilmiştir. Ancak 2011 yılında Arap Baharının başlaması ve Türkiye'nin bilhassa Suriye devrimiyle birlikte komşu halkların beklentilerine açık bir destekçi olarak katılmasıyla birlikte, Ak Partinin siyasi ve askeri alanlarda benimsediği siyasete karşıt muhalefet ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu muhalefetin oluşmasının temel sebebi, Türkiye'nin içe kapanma anlayışını terk ederek Ortadoğu'ya müdahil olmasıydı. Bu yüzden Türkiye'nin dış ilişkilerindeki siyasi krizler, ülke içerisinde siyasi, güvenlik ve iktisadi unsurlardan meydana gelen krizler şeklinde ülkenin iç gündemine yansımıştır. Siyasi, güvenlik ve iktisadi boşlukların ve (olumsuz) göstergelerin ortaya çıkması, darbe heveslilerine bu olumsuz tabloya sarılma fikri vermiştir.

Onlar, bu siyasi ortamın harekete geçmeleri için çok uygun olduğunu, geniş halk kitlelerinin desteğini almak için meşru zeminin oluştuğunu düşünmüşlerdir. Lakin sonuç onların beklentilerinin tam aksine gerçekleşmiş ve bomba ellerinde patlamıştır.

Türkiye'deki son askeri darbenin başarısızlığa uğramasının arkasındaki önemli sebepler:

1. Askeri darbe esnasında ordunun merkezi komuta kademesindeki, kara, deniz ve hava kuvvetlerinin yüksek rütbeli askerlerin darbe girişiminde bulunan kadronun dışında kalması.
2. Darbecilerin, darbe girişiminde bulunanlara karşı serbest şekilde halkı kıyama çağıran Cumhurbaşkanı'na ulaşamaması
3. Muhalefet partilerinin, darbe girişimini aklamaksızın veya ona siyasi bir örtü giydirmeksizin seçilmiş hükümeti sırayla desteklemeleri
4. Darbe girişimcilerinin sokağa çıkma yasağı koymalarına rağmen Türkiye'nin darbe tarihinden hoşlanmayan halkın, büyük bir cesaretle sokaklara dökülmesi
5. Darbeye kalkışanların, basın yayın kuruluşlarını ele geçirememeleri

Basın Yayının Rolü

Türk ordusunun içerisinde yuvalanan darbecilerin 15 Temmuz 2016'da meşru hükümete yönelik olarak yaptıkları başarısız darbe kalkışması, olayların gelişmesinde ve yönlendirilmesinde basın ve yayının önemli rolünü ortaya çıkarmıştır. Hatta mevcut siyasi denklemin değişmesinde, yeni bir sürecin oluşturulmasında ve farklı güç odaklarının aralarındaki çekişmenin doğurduğu krizlerde üstünlük sağlamanın en etkili rolü medyadır. Türkiye'nin mevcut şartlarında medya, darbe kalkışması sürecinde bütün gücüyle hazırды. Medyaya, güç dengelerinin değiştirilmesinde önemli bir bilinç yansıması. Bu bağlamda darbe

kalkışmasının kritik sürecinde medyanın değişik tepkilerinin bir kısmını gözden geçirmek mümkündür:

İlk olarak resmi iletişim araçlarını ele geçirme çabası, siyasi önderlerle halk arasındaki resmi iletişimi felce uğratmayı hedeflemişti. Bunun için TRT kanalının önce tarafsızlaştırılması ve sonra darbe girişimcilerinin kontrolüne geçmesi, Genelkurmay'ın çok hassas olarak kabul edilen elektronik adresinin ele geçirilmesi ve onun adına açıklama yapılması sağlandı. Bu durum, Cumhurbaşkanlığının “Genel Kurmay Başkanı rehin gibi alıkonmuştur ve onun adına yapılan açıklamalar uydurmadır” açıklaması yapılmadan önce, kamuoyuna “ordu bütünüyle darbeye katılmıştır” algısını vermeye zemin hazırlamıştır.

İkinci olarak; özel medya kuruluşları ki mesela NTV ve hükümet karşıtı CNN Türk gibi televizyon kanalları, tam bir sorumluluk bilinciyle öne çıkmışlardır. Öyle ki yönetim biçimine şiddetle karşı çıkmasına rağmen, toplumsal sorumluluk ve ülkeyi tehdit eden tehlikeyi hissetmesinin gereği olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'a geniş yer vermiştir. Bu duygu CNN Türk kanalı spikeri Hande Fırat'ı, Cumhurbaşkanı Erdoğan'la görüşme arayışına sevk etmiştir. Aralarında gerçekleşen bu konuşma bölgesel ve uluslararası medyada şimşek gibi çakmıştır.

Üçüncü olarak; Televizyon kanallarına erişim süresi kısa ancak etkisi çok büyüktür. Bu durum, medyada verilecek mesajın en uygun vaktinde verilmesinin önemini de göstermiştir. Bu sebeple, kriz sürecinde zamanlamayla görevli olanların rolü, medyanın ve mesajın her ikisinin rolünden daha az değildir.

Dördüncü olarak; darbe girişiminin bu kritik saatlerinde Türkiye İç İşleri Bakanlığı, halkına ve bütün birimlerine darbeye karşı koyma hususunda seferberlik ilan etmiştir. Aynı şekilde istihbarat birimlerinin darbeye karşı direnmesi, darbenin başarısız kılınmasında önemli bir rol oynamıştır.

Darbenin Başarılı Olması Halinde Doğacak Muhtemel Sonuçlar

Şayet askeri darbe başarılı olsaydı, genç demokrasiye ve bilhassa İslam âlemine çok vahim sonuçlar doğururdu. Bu durum, yönetime el koymaya niyetlenen demokrasi dışı güçlerin iştahını kabartmasına kapı aralardı. Şurası kesindir ki, darbe heveslileri maceralarında başarılı olsaydı, Türkiye’de durum çok berbat olurdu. Muhtemelen Türkiye bir subayın yönettiği sindirilmiş ve bastırılmış bir devlet haline gelirdi. Belki de üçüncü dünya ülkelerine doğru kayar giderdi.

Resmi Kınama

Nijer, askeri darbe girişimini ilk kınayan devletlerden biri olmuştur ve Türkiye’ye destek mesajı göndermiştir. “Türkiye Cumhurbaşkanına Destek Mesajı” adıyla 16 Temmuz sabahında resmi ve özel medyada yayımlanan mesajın bir bölümünün içeriği şöyledir: “Sayın Başkan, Türkiye’nin anayasal düzeni, 15 Temmuz gecesi askeri kıyafete bürünmüş karanlık ve alçak bir zümrenin hücumuna maruz kalmıştır. Bu hücumun asıl hedefi, anayasal düzeni ortadan kaldırmaktır. Devletinizin terör tehdidiyle karşı karşıya olduğu bu günlerde masum silahsız Türk vatandaşlarımızın, zikredilen alçak zümre tarafından kanlı bir şekilde öldürülmeleri beni hayret ve dehşete düşürmüştür. Sayın Başkan, hükümet ve halk olarak Nijer’in sizi desteklediğini yenilemek isterim. Bu vesileyle en içten taziyelerimi ve yaralılar için acil şifa dileklerimi sunarım.” Kardeşiniz Muhammedu Yusuf Cumhurbaşkanı.”

Aynı şekilde siyasi liderler ve bakanlar olaya karşı tepkilerini dile getirmişlerdir. Öyle ki eski Dışişleri Bakanı Muhammed Bû Azûm, Twitter hesabında şu mesajı yayınlamıştır: “Ey Askerler, siz giriştiğiniz macerada başarılı olacağınızı zannetmekle hata ettiniz. Darbe dönemi ebedi olarak bitmiştir. Kışlanıza dönünüz.”

Nijer'in Resmi Medyası Gözünde Darbe Girişimi

Nijer'in resmi ve özel medyasında darbe girişiminin şiddetle kınanması konusunda tam bir mutabakat oluşmuştur. Bütün medya bu girişimi kınanacak ve karşı konulacak bir eylem olarak saymışlardır. Bu genel anlayıştan hareketle siyasiler ve basın mensupları, darbelerin vaktinin geçtiği, özgür halkın yönetme yetkisi verdiklerinin dışında hiçbir mihrakın onu yönetemeyeceği kanaatini açıkça ortaya koymuşlardır. Nijer kamuoyu, bu gibi darbe girişimlerinin başarılı olmasının genç demokrasilere ve bilhassa 16 Eylül 2015 tarihinde benzer bir darbe girişimine maruz kalan Nijer'e vahim sonuçlar doğuracağına ittifak etmiştir. Aynı şekilde Türkiye'de gerçekleştirilmek istenen darbede, hava kuvvetlerinin ve ağır silahların kullanılmasının, Nijer'de yapılmak istenilen darbeyle benzerlik oluşturduğu belirtilmiştir.

Gazetelerin ve elektronik haber sitelerinin manşetlerinden bir kısmını sunacağım:

Timtâm Ânfu Sitesi: 'Türkiye'deki askeri darbenin Türk halkı tarafından başarısız kılınması, Afrika milletlerine bir örnek olacaktır' manşetini atmıştır. Yazar, makalesinde Türk halkının cesaretini ve meşru yönetimin sokağa çıkma çağrısına süratle uymasını takdirle karşılamış ve tam olarak şunları söylemiştir: "Şayet Afrika toplumları Türk halkını örnek olarak alırsa, hiçbir darbe heveslisi veya maceracı, asla meşru anayasal düzeni devirme rüyası dahi göremeyecektir."

Resmi Sahil Gazetesi, olayı "Türk Halkı Genç Demokrasisine Zafer Kazandırmış ve Orduya 'Dur! Sınırını Geçme' Demiştir" başlığı altındaki bir makalede yorumlamıştır.

NIGERINTER. COM Sitesi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Havaalanında yaptığı konuşmanın büyük bir kısmını "Erdoğan Darbe Girişiminin Başarısız Olduğunu Teyit Etti ve F 16 Uçaklarının Atatürk Havaalanına İnmesi Hususunda Meydan Okudu" başlığı altında tercüme etmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının siteleri, büyük ölçüde vatandaşların yorumuna yer vermiştir. Bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından birisi Facebook sayfasında: “Kuşkusuz Ümmetin düşmanları tarihin çöplüğüne atılacaktır. Ey ihtilal heveslileri! Siz Burkina Faso’da ve Eylül 2015’te Nijer’de başarısızlığa uğradıktan sonra tarihten ders almadınız. Güçlü Türkiye’de bu isteğinizi gerçekleştirme çabanız da kesinlikle başarısız olmaya mahkûm kalacaktır. Bir başka site bu başarısız darbe girişiminin, terörün dışında bir vasıfla nitelenemeyeceğini, dolayısıyla tereddütsüz olarak onu terör saymamız gerektiğini söylemiştir.

Halkın Gözünde Darbe Girişimi

Darbe akşamı vatandaşların çoğunluğu, an be an darbe girişimini yayınlayan el-Cezire’nin Arapça ve İngilizce kanallarını izliyordu. İnsanların çoğunluğu bu girişimin başarılı olacağından korkuyordu. Mahalli idarecilerin çoğu telefonla beni arayarak “Erdoğan’ın devletinde tam olarak neler yaşanıyor?” diye soruyorlardı. Bu telefonlardan hatırladığım en önemlisi, Ağadis isimli şehrin geleneksel sultanının söyledikleridir. O, bu girişimin başarısız olması halinde şehrin bütün camilerinde ellişer Kur’an hatmi yaptıracağını Allah’a adadığını ifade etmiştir. Görüşmemizin üzerinden birkaç dakika geçmişti ki Erdoğan televizyon ekranında görüldü. Hemen o sultanı aradım ve “Müjde! Erdoğan hür ve serbesttir. Bizim tecrübelerimize göre herhangi bir darbenin başarısının en önemli unsuru, devlet başkanının tutuklanması veya basın ve iletişim araçlarının ele geçirilmesidir. Bu durum şu ana kadar Türkiye’de meydana gelmemiştir. Erdoğan’ın konuşması ve halkı yönlendiren çağrısı, bu darbe girişiminin başarısızlığının başlangıç noktası olacaktır.” Dedim. O bana: “Bu haberi nereden aldınız. Ben FRANCE 24 kanalını seyrediyorum.” Deyince: “Hemen Cezire kanalına geç” diye karşılık verdim.

Fethullah Gülen Grubu

Bu zümre; eğitim yatırımlarına, ekonomik amaçlarına ve gelir getiren emlakçılık ve hizmet sektörüne çok önem vermelerinden dolayı dinle alakası olmayan bir görünüme sahiptirler. İnsanların çoğu bu grubun, Türkiye devletinin yüksek menfaatlerine hizmet ettiklerini ve bu yüzden resmi makamların desteğini aldıklarını ve bu yüzden hükümet tarafından idari kolaylıklar elde ettiklerini zannetmektedir. Oysaki onların okulları, yükseköğretim kurumları, ilmi araştırma ve eğitim programları açısından sıkı bir denetime tabidir. Onların okullarının programı, devletin resmi eğitim programlarına tam uygunluk içerisindedir. Sadece fazladan olarak haftalık üç saatlik Türk dili eğitimi bulunmaktadır. Okul fiyatları çok yüksel olduğu için bu okulların müdavimleri, siyasilerin, bakanların ve zenginlerin çocuklarıdır.

Bu grubun elinde, dışarıdan gelen kurban teberrularını bayramlarda dağıtmak gibi birçok sosyal faaliyetler bulunmaktadır. Onlar, bu gibi imkân ve faaliyetleri ustaca kullanarak, hükümet dışı örgütlerin insani yardımı adı altında milyonlarca malı ülkeye gümrüksüz olarak sokabilmekte ve onları piyasada satmaktadırlar.

Burada önemli bir hususu açıklamak istiyorum. Şayet Türkiye'nin resmi makamları, Nijer'de ikamet eden Türklerden başarısız darbeye karışan ve Fethullah Gülen'le siyasi bağlantısı olan kimseler hakkındaki delilleri Nijer hükümetine teslim ettiği ve onların teslim edilmesini istediği takdirde bu talebe olumlu yanıt alacaktır. Zira Nijer'in mahalli kanunları, dost devletlerin güvenliğine zarar veren ekonomik ve siyasi faaliyetleri yasaklamaktadır. Bu konuda size şunu söyleyebilirim ki Fethullah Gülen grubunun Nijer'de hiçbir geleceği bulunmamaktadır.

Türkiye Seçkinlerine Önemli Tavsiyeler:

1. Halklar arasındaki iletişimi kolaylaştırmak için kendiniz ve İslam âlemi arasındaki dil engelini ortadan kaldırmak için olabildiğince çabalamak.
2. Türkiye'deki ve Afrika'daki enstitü ve fakülteler arasında akademik anlaşmalar yapmak ve Afrikalı öğrencilerini Türkiye'deki üniversitelerde okumasını kolaylaştırmak suretiyle Afrika ile Türkiye arasındaki akademik ilişkileri güçlendirmek.
3. İslam dünyasındaki resmi okullarda Türkçenin okutulmasını sağlamak için heyetler ve öğretmenler göndermek.
4. İslam ülkelerinin başkentlerinde, Amerika ve Fransa'nın kültür merkezleri denginde kültür merkezleri inşa etmek.
5. Bölgesel kamuoyunun oluşmasında etkili olan sivil toplum kuruluşlarıyla olan ilişkileri güçlendirmek ve onlara yardım etmek.
6. İslam ülkelerinden demokrasinin ve ifade hürriyetinin gelişmesine, mezhep ve ideolojik yaklaşımlardan uzak şekilde yardım etmek. Ülkelerin iç işlerine karışmaksızın, mazlumların maruz kaldığı zulmü ve derin ihtilaflara götüren ayrışmayı ortadan kaldırmak.
7. Ülke içerisinde düşmanca faaliyetlerin maşası olanların ecnebilerin derhal sınır dışı edilmesi.
8. İmkân dâhilinde siyasiler arasında ortak menfaatler üzerinde ittifak etmek. Bu Türkiye'de demokrasinin güvenle gelişmesini takviye edecektir.

9. Afrika piyasalarına girmek.
10. Afrikalı subaylar için askeri üniversiteler ve okullar açmak.
11. Afrika ülkelerine yönelik radyolar ve “TRT AFRİCA” Türk televizyon vb. kanalı açmak.
12. Mahalli haberleri dünya kamuoyuna duyurmak üzere Anadolu haber Ajansının ve TRT kanalının bürolarını açmak.